

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı / Issue: 53
Sayfa/Page: 381-400
ISSN: 1302-6879

Organize Sanayi Bölgesi İşletmelerinin Kapasite Kullanım Oranları ve Rekabet Faktörleri Açısından Analizi: Van Organize Sanayi Bölgesi Örneği*

Analysis of Organized Industrial Zone Enterprises in Terms of Capacity Utilization Rates and Competitive Factors: The Case of Van Organized Industrial Zone

• Kürşad Seçkin KARAHAN* Abdurrahman ÇALIK**

* Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Van/Türkiye. Lec., Kürşad Seçkin KARAHAN, Van Yüzüncü Yıl University, Van Vocational High School, Department of Management and Organization, Van/Turkey. seckinkarahan@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6066-7689

**Dr. Öğr. Üyesi., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Van/Türkiye Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Economics and Administrative Science, Business Department, Van/Turkey. acalik@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2829-0073

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
10/07/2021
Kabul Tarihi / Date Accepted:
11/09/2021
Yayın Tarihi / Date Published:
30/09/2021

Atf: Karahan, K. S. & Çalık, A. (2021). Organize Sanayi Bölgesi İşletmelerinin Kapasite Kullanım Oranları ve Rekabet Faktörleri Açısından Analizi: Van Organize Sanayi Bölgesi Örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 381-400.

Citation: Karahan, K. S. & Çalık, A. (2021). Analysis of Organized Industrial Zone Enterprises in Terms of Capacity Utilization Rates and Competitive Factors: The Case of Van Organized Industrial Zone. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 53, 381-400.

Öz

Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) faaliyet gösteren işletmeler, üretimlerini tamamlayıcı faaliyetlerle birbirlerini destekleyerek gelişme ve büyüme konularında çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler birbirlerinin rakipleri olmakta ve bu durum işletmelere rekabet üstünlüğü elde edebilmeleri için gerekli olan dinamizmi de kazandırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Van OSB'nin genel bir durum analizini yapmaktır. Bu amaç kapsamında; OSB'nin temel fonksiyonları belirlenmeye ve gelişimini engelleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmış, OSB'deki işletmelerin kapasite ve rekabet durumları hakkında bilgiler toplanıp analiz edilmiştir. Van OSB'de kayıtlı olan 126 işletme içerisinde görüşme talebimizi kabul eden ve aktif olan 41 işletme ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve anketler uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre; Van OSB'de faaliyet gösteren en köklü işletmelerin; “gıda”, “inşaat”, “kimya petrol lastik ve plastik” sektörlerinden olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin kapasite kullanım oranı (KKO) ortalama %54.4 olarak tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda; OSB'nin temel fonksiyonları, OSB'nin gelişimini engelleyen faktörler, işletmelerin kapasite düşüklük nedenleri ve rekabet avantajını etkileyen faktörler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Organize sanayi bölgesi, durum analizi, kapasite, rekabet

* Bu çalışmada veriler 2020 yılından önce derlendiği için etik kurul raporu gerekmemektedir.

Abstract

Enterprises operating in Organized Industrial Zones (OIZ) provide various advantages in terms of development and growth by supporting each other with activities that complement their production. Businesses operating in the same sector become competitors of each other and this situation provides the necessary dynamism for businesses to gain a competitive advantage. The aim of this study is to make a general situation analysis of Van OIZ. Within the scope of this purpose; the basic functions of the OIZ were tried to be determined and the factors hindering its development were tried to be determined, information about the capacity and competitiveness of the enterprises in the OIZ was collected and analyzed. Face-to-face interviews were conducted with 41 active enterprises among 126 enterprises registered in Van OIZ which accepted our request for interview and surveys were conducted. According to the research findings; the most rooted enterprises operating in Van OSB; it has been determined that they are from the "food", "construction", "chemistry, oil, rubber, and plastic" sectors. The average capacity utilization rate (CUR) of enterprises was determined as 54.4%. In the results of the study; the basic functions of the OIZ, the factors that hinder the development of the OIZ, the reasons for the low capacity of the enterprises, and the factors affecting the competitive advantage have been determined.

Keywords: Organized industrial zone, situation analysis, capacity, competition

Giriş

Sanayi bölgeleri ilk defa ABD’de ortaya çıkmıştır. Daha sonraları planlı sanayi bölgeleri adı altında 1896 yılında İngiltere’de, 1899 yılında ABD’de ve 1904 yılında İtalya’da gelişerek devam etmiştir. Sanayileşmenin organize bir şekilde yaygınlaşması ise İkinci Dünya Savaşı sonralarında tüm dünyada görülmüştür (Şahin vd., 2016: 72).

Sanayi bölgelerinin standart ve kalitesini artırmak amacıyla planlanmaya başlanması sonucu organize sanayi bölgeleri (OSB) ortaya çıkmıştır. OSB’ler, içerisinde faaliyet gösteren firmalara altyapı, sosyal tesis ve teknopark hizmetleri sunmakta, çalışanlara daha iyi şartlarda çalışma imkânları sağlamakta, sosyal ve ekonomik düzen içinde önemli fonksiyonlar üstlenmektedir. OSB’ler, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını gerçekleştirmeyi, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemeyi, şehirleşmeye katkı sağlamayı, kaynakları rasyonel kullanmayı, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmayı, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmelerini ve geliştirilmelerini amaç edinmişlerdir (Dağlar, 2015: 616).

Dünyada ilk OSB 1896 yılında İngiltere’nin Manchester şehrinde Trafford Park adı altında kurulmuştur. Türkiye’de OSB’lerin

kuruluş çalışmaları 1960'lı yıllarda başlamıştır. OSB'ler hakkındaki kanun 2000 yılında çıkarılmıştır. 1960'da planlı ekonomiye geçişle birlikte OSB'lerin ülke ekonomik yapısı içerisindeki etkinlikleri artmıştır. OSB'ler daha düzenli bir ekonomik yapının oluşturulması, sanayileşmenin ve üretim süreçlerinin gerçekleştirilmesi için uygun alanlardır. (Koç ve Bulmuş, 2014: 179). Türkiye'nin ilk OSB'si 1962 yılında Bursa'da kurulmuştur.¹ Bugün gelinen noktada Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK) verilerine göre 2021 yılı itibariyle Türkiye'de Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı onaylı 325 OSB bulunmaktadır.²

Van OSB, Bakanlar Kurulu Kararı ile T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı olarak Vilayet, Belediye, İl Özel İdaresi, Ticaret ve Sanayi Odası iştirakleri ile 1998 yılında kurulmuştur. İlk kuruluşunda 1. ve 2. etapta 127 hektarlık bir alanda 87 sanayi parseli kapasitesine sahip iken, 3. ve 4. etap çalışmaları sonucunda Van OSB'de toplam 158 sanayi parseline ulaşılmış ve 134 arsa tahsisi yapılmıştır. 2021 yılı itibariyle Van OSB'de aktif 102 firma bulunmaktadır. Bu firmalar ağırlıklı olarak; inşaat, gıda, plastik, paketleme ve kimya iş kollarında faaliyet göstermektedir.³

Bu çalışmanın amacı, Van OSB'de faaliyet gösteren firmaların kapasite ve rekabet durumlarını inceleyerek genel bir durum tespiti yapmak, OSB'nin bölgede faaliyet gösteren firmaların beklentilerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek ve OSB'nin gelişimini engelleyen faktörleri tespit ederek çözüm önerileri sunmaktır.

Çalışmada OSB'lere verilen teşvikler ve OSB'lerin fonksiyonlarına yer verilmiştir. Literatür incelemesinden sonra çalışmanın amacı, kapsamı ve kullanılan yöntemden bahsedilmiş, verilerden elde edilen bulgulara yer verildikten sonra çalışmaya sonuç ve öneriler kısmı ile son verilmiştir.

1. OSB Tanımı ve OSB'lere Tanınan Teşvikler

Türkiye'nin batı illerine kıyasla doğu illeri aleyhinde iş fırsatları ve gelir düzeyinde önemli bir farklılık söz konusudur. Bu durum doğudan batıya doğru göçe sebep olarak, gelişmiş bölgelerde oluşan nüfus artışı ile birlikte plansız kentleşmeyi, yaşam kalitesinde düşüşü ve çevre sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Sayılan olumsuzlukların önüne geçmek amacıyla 1960'lı yıllarından beri bölgelerarası gelir farklılıklarını dengelemek için çeşitli politikalar

¹ bosb.org.tr (Erişim Tarihi: 12.03.2021)

² osbuk.org (Erişim Tarihi: 12.03.2021).

³ vanosb.org.tr (Erişim Tarihi: 12.03.2021)

uygulanmaktadır (Özden, 2016:107). Bu politikalardan en bilinen ve etkili olanı OSB'lerdir. 14.04.2000 tarih ve 24021 sayı ile çıkarılan kanuna göre OSB tanımı şöyledir; “sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dâhilinde gerekli ortak kullanım alanları, hizmet ve destek alanları ve teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu Kanun hükümlerine göre kurulan, planlanan ve işletilen, kaynak kullanımında verimliliği hedefleyen mal ve hizmet üretim bölgeleridir” (mevzuat.gov.tr, erişim tarihi:12.03.2021).

Türkiye’de her geçen gün daha da artan üretim talebine cevap vermek için şehirlerin çeşitli bölgelerinde kurulan OSB’ler içerisinde yer belirleyen işletmeler hem kuruluş giderlerini hem de işletme giderlerini düşürerek daha verimli çalışabilmişlerdir (Yıldırım Özcan, 2020, 145).

Türkiye’deki OSB uygulamaları Batılı ülkelerin uygulamalarından bazı farklılıklar göstermektedir. Batı ülkelerinde OSB’lerin kurulduğu yerler çoğunlukla yarı kentsel alanlardır. Türkiye’de kuruluş yeri için daha çok kentsel alanlar tercih edilmektedir. Batılı ülkelerde OSB yönetimleri çoğunlukla kâr amacı güderken, Türkiye’deki OSB yönetimleri kâr amacı gütmazler. Batı ülkelerinde sanayi parselleri kiralanabilirken, Türkiye’de satın alınır veya bedelsiz olarak arsa tahsisi yapılarak teşvikler uygulanmaktadır (Eyüboğlu, 2005: 53-55; Çevik ve Yiğit, 2009: 222-223). Teşvik sistemlerinin etkin çalışması için yatırım yapılacak bölgenin ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi ve belirlenen ihtiyaçlar yönünde teşvik sisteminin uygulanması gerekmektedir (Örnek Özden, 2016: 123).

Teşvik sistemi kapsamında 6. bölgede yer alan Van ilinde belirli sektörlerde en az 500 bin TL tutarında yatırım yapan girişimcilere aşağıda belirtilen teşvikler verilmektedir.⁴

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- KDV istisnası,
- Vergi indirimi,
- Yatırım yeri tahsisi,

⁴ vanosb.org.tr, (Erişim Tarihi: 12.03.2021)

- Faiz desteği,
- Gelir vergisi stopajı desteği,
- Sigorta prim desteği.

2. OSB'lerin Temel Fonksiyonları

OSB'ler ülkelerin çoğunda, bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeylerini dengelemek, istikrarlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirmek ve kalkınmada geri kalmış bölgelerin sanayilerini geliştirmek maksadı ile fiziki teşvik tedbirlerini uygulayarak hizmet etmekte ve fonksiyonlarını yerine getirmektedir. (Öcal, 2009: 236). OSB'ler üretimde kalitenin iyileştirilmesine yardımcı olmakta, kullanılan malzemelerle daha etkin bir üretim gerçekleştirilmesini hedeflemektedir (Saikku, 2006: 4). OSB sınırları içerisinde faaliyet gösteren işletmeler üretimlerini tamamlayıcı faaliyetlerle birbirlerini destekleyerek gelişme ve büyüme konularında avantajlı olmakta, aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler birbirlerinin rakipleri olsa dahi rekabetin getirdiği bir dinamizmi de kazanmaktadırlar.

OSB'lerde faaliyet gösteren işletmeler, OSB'lerin sağlamış olduğu çeşitli hizmetlerden yararlanmakta, OSB dışında bulunan işletmelere kıyasla rekabet avantajı sağlayacak önemli imkanlar ve fırsatlara da sahip olmaktadır. OSB'lerin fonksiyonlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Dağlar, 2015: 2-3; Saikku, 2006: 5);

- Sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleşmesini ve geliştirilmesini sağlamak,
- Sanayicilere elektrik, su, yol, atık sistemi gibi altyapısı hazırlanmış arsa sağlamak,
- Sanayinin elverişli yerlerde yapılanmasını sağlayarak çarpık kentleşmeyi ve oluşabilecek çevre sorunlarını önlemek,
- Sanayi yatırımlarının az gelişmiş bölgelere yapılmasını teşvik ederek bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak,
- İnşaat ruhsat ve izinlerini, iş yeri açma ve çalışma ruhsatını vererek birçok işlemin tek elden yapılmasını sağlamak,
- Teknoparklar ve sosyal tesisler sunmak,
- Kaynakların rasyonel kullanılmasını sağlamak,
- Bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanılmasını sağlamak,
- Çalışanlar için daha güvenli ve daha iyi çalışma şartlarını sağlamak,
- Firmaların ortak projeler gerçekleştirmesine katkı sağlamak,
- Ölçek ekonomilerinin oluşturulması ve avantajlarından yararlanmayı sağlamak,

- Firmaların rekabet güçlerini artırmak gibi pek çok önemli fonksiyonları vardır.

3. Literatür İncelemesi

Farklı bölgelerde pek çok OSB işletmeleri üzerine, değişik zamanlarda ve farklı değişkenlerle çalışmalar yürütülmüştür. Çalışmalarda asıl üzerinde durulan konu; işletmelerin birarada bulunmalarının sağlamış olduğu avantajlar ve bu işletmelere verilen çeşitli imkanlar ve teşvikler sayesinde OSB'lerin kuruluş amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesidir. Çalışmanın bu kısmında literatür araştırması yapılmıştır. Bu çalışmada Van OSB'nin mevcut durumu analiz edilmiş, OSB'nin fonksiyonları, OSB'de faaliyet gösteren işletmelerin rekabet ve kapasite durumları incelenmiştir.

İşletmelerin birarada bulunmaları ile hem ekonomiye hem de işletmelere faydalar sağlamak amacı ile kurulan OSB'ler zamanla; yığılma ekonomileri, kümelenme, eko-endüstriyel park, bilim ve teknoloji parkı, silikon vadileri gibi pek çok çağdaş organizasyonlara dönüşmüş ve özellikle gelişmiş ülkelerde hızla yayılmıştır. Organizasyon isimleri değişiklik gösterse de temelleri OSB'lere dayanmakta ve benzer fonksiyonları yerine getirdikleri anlaşılmaktadır. Bu yeni organizasyonlar bilimsel çalışmalarda araştırma konusu edilmiş ve genellikle fonksiyonlarını yerine getirip getirmediği, firmalara avantaj sağlayıp sağlamadıkları konuları araştırılmıştır. Liu ve vd. (2015: 1079) Çin'deki eko-endüstriyel parkların çevresel performansını değerlendirdikleri çalışmalarında, çevre kirliliğinde azalma, kaynak tüketim artışında azalma ve dolayısıyla verimlilik artışı gerçekleştiğini tespit etmişler. Hu ve vd. (2010: 151)'nin yapmış oldukları çalışmada, bilim ve teknoloji endüstri parklarının coğrafi ve çevresel şartların uygun olması ile daha verimli çalıştıkları tespit edilmiştir. Rosenthal ve Strange (2003: 378) yapmış oldukları çalışmada, firmaların coğrafi yakınlığı ve birbirleriyle ilişkileri sonucunda işgücü havuzu oluşumu, girdilerin paylaşımı ve teknolojik dışsallıklar gibi faydaların mesafeyi azaltıcı etkisi olduğunu ve işletmelere avantajlar sağladığını belirtmişler.

Doğan ve Doğan (2020: 238) çalışmalarında, Sivas OSB'nin şehrin katma değerine, istihdamına, ihracatına istenilen kadar olmasa da olumlu bir etkisinin olduğunu, Çelik ve Dinçsoy (2019: 28) çalışmalarında, OSB'lerin pek çok avantajları olmasına rağmen Edirne OSB'nin çok aktif olmadığını, sağladığı avantajların beklentileri karşılamadığını, Dursun (2019: 823) Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresinde yer alan OSB'lerin ve OSB'lerde faaliyet gösteren işletmelerin doluluk ve üretime geçiş oranlarının yeterli olmadığını,

çalışma kapsamındaki 9 OSB arasından sırasıyla Erzurum-Merkez I, Malatya II ve Van OSB'lerinin etkin çalıştığını, Can vd. (2019: 116) Van OSB'de ihracata yönelik üretim yapan firma sayısının az olduğunu, Pekkaya ve Aslan (2018: 293) OSB'lerin kuruluş yeri belirlenirken dikkate alınan kriterlerin; hükümetin tutumu/teşvikleri, pazar, iş gücü, hammadde tedariki kriterleri olduğunu, Şahin vd. (2016: 80) OSB'nin çevresindeki mahalleler üzerinde herhangi bir çevresel kirlilik oluşturmadığını, insan sağlığını tehdit etmediğini ve çevre sakinlerinin bu konularda OSB'den şikâyetçi olmadığını, iş imkanlarını arttırarak ekonomik gelişmeye önemli katkılar sağladığını, Dağlar (2015: 616) OSB'lerde kurumsallaşmanın varlığından söz edilebileceğini ve OSB'lerin önemli sorunlarının; yönetim yapısı, nitelikli eleman tedariki problemleri, mevzuat, enerji, ulaşım ve imar olduğunu, Koç ve Bulmuş (2014: 212) Kayseri ve Sivas OSB'lerinin etkin olduğunu, katılımcıların (işletme sahiplerinin/yöneticilerinin) OSB'ler ve teşvikler hakkında olumlu görüşlerinin olduğunu, işletmelerin OSB'de faaliyet göstermesine rağmen OSB'lerin kendilerine sağladığı avantajları tam olarak bilmediğini ve bu avantajların etkili olarak kullanılmadığını, Tutar ve Eryüzlü (2014: 87) işletmelerin düşük kapasite oranları ile çalışmalarının en önemli sebeplerinin; hammadde kalitesi, tedarik sorunu, profesyonel yönetim eksikliği olduğunu, Akyüz vd. (2010: 77) Arsin OSB'de faaliyet gösteren işletmelerin rekabet güçlerini etkileyen en önemli faktörlerin; maliyetler, ürün fiyatı, kalite ve satış odaklı faaliyetler olduğunu ayrıca yenilik ve yeni ürün gelişimine önem verilmediğini, Çetin ve Kara (2008: 51) Isparta OSB'nin bölgesel kalkınma görevini etkin bir şekilde yapamadığını ve işletmelerin düşük kapasite ile çalışmasında en çok üretim maliyetlerinin artması, iç talep yetersizliği ve ithal mallar ile rekabetin artması olduğunu belirtmişlerdir.

4. Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın temel amacı, Van OSB'nin genel bir durum analizini yapmaktır. Bu amaç kapsamında; OSB'lerin temel fonksiyonları belirlenmeye ve gelişimlerini engelleyen faktörler tespit edilmeye çalışılmış, OSB'deki işletmelerin kapasite ve rekabet durumları hakkında bilgiler toplanıp analiz edilmiştir.

Van OSB'de faaliyet gösteren işletmeler araştırma kapsamına alınmış ve ana kütle olarak belirlenmiştir. Anket uygulamasının yapıldığı 2019 yılının son iki ayı itibari ile Van OSB yönetiminden alınan bilgilere göre, bölgede kayıtlı 126 işletme bulunmaktadır. Fakat uygulamanın yapıldığı zamanda, bazı işletmelerin kapalı olduğu belirlenmiştir. Kapalı olan, görüşme talebimizi kabul etmeyen ve

yetkililerine ulaşamadığımız işletmeler ile görüşme yapılamamıştır. Araştırma kapsamındaki işletmelerin çoğunluğu “inşaat”, “gıda”, “kimya petrol lastik ve plastik” sektöründe faaliyet göstermektedir.

5. Yöntem

Araştırma verileri anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anketin birinci bölümü işletmeler ile ilgili tanımlayıcı bilgiler içermektedir. İkinci bölümde; kapasite düşüklük nedenleri ve rekabet avantajını etkileyen faktörler yer almakta ve katılımcılardan bu faktörleri önem derecelerine göre değerlemeleri istenmektedir. Üçüncü bölümde; OSB’lerin temel fonksiyonları ve OSB’lerin gelişimini engelleyen faktörler yer almaktadır. Bu bölümdeki ifadeler 5’li Likert ölçek kullanılarak hazırlanmış ve katılımcılardan ölçekte yöneltilen ifadeleri (1) Tamamen Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum seçeneklerinden birini seçerek değerlemeleri istenmiştir. Veri toplarken anketleri işletmelere bırakıp doldurulduktan sonra toplama, posta ve e-posta ile gönderme yöntemleri tercih edilmemiştir. Toplam 41 anket özellikle randevu alınarak, yüz yüze görüşülerek özenle doldurulmuş, eksiksiz ve sağlıklı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Veriler SPSS 20 kullanılarak analiz edilmiş, bir ve ikinci bölümdeki soruların frekans ve yüzdelik dilimlerine, üçüncü bölümdeki Likert ölçekli ifadelerin ortalama ve standart sapmalarına bakılarak yorumlar yapılmıştır.

6. Bulgular

6.1. İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Tablo 1: İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	Frekans	Yüzde
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	2	4,9
Elektrik ve Elektronik	2	4,9
Gıda	9	22,0
İnşaat	10	24,4
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	6	14,6
Metal	5	12,2
Otomotiv	1	2,4
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	2	4,9
Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	2	4,9
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	2	4,9
Toplam	41	100,0

Tablo 1’de işletmelerin sektörel dağılımı verilmiştir. İşletmelerin en çok sırasıyla %24,4’ü İnşaat, %22’si Gıda, %14,6’sı

Kimya Petrol Lastik ve Plastik, %12.2'si Metal sektörlerinde faaliyet göstermekte olduğu dikkat çekmektedir.

6.2. İşletmelerin Faaliyet Süreleri

Tablo 2: İşletmelerin Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı

Sektörler	Firma Yaşı				Toplam
	1-3 yıl	4-6 yıl	7-9 yıl	10 yıl ve üzeri	
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	0	0	1	1	2
Elektrik ve Elektronik	0	0	2	0	2
Gıda	1	0	0	8	9
İnşaat	1	2	1	6	10
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	0	0	0	6	6
Metal	0	1	2	2	5
Otomotiv	0	0	0	1	1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	1	0	1	0	2
Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	0	0	0	2	2
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	2	0	0	0	2
Toplam	5	3	7	26	41

Tablo 2'de işletmelerin faaliyet sürelerine göre sektörel dağılımları verilmiştir. İşletmelerin %63,4'ü 10 yıl ve üzerinde, %17,1'i 7-9 yıl arasında, %12,2'si 1-3 yıl arasında, %7,3'ü 4-6 yıl arasında firma ömürlerine sahiptir. Firmaların yarısından fazlasının (%63,4) 10 yıl ve üzeri ömre sahip olduğu bulgusu dikkat çekmektedir. Faaliyet süresi 10 yıl ve üzeri olan işletmelere sektörler dikkate alınarak bakıldığında; gıda, inşaat, kimya petrol lastik ve plastik işletmeleri olduğu görülmektedir.

6.3. İşletmelerin Çalışan Sayısı

Tablo 3: İşletmelerin Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı

Sektörler	Çalışan Sayısı				Toplam
	2-9	10-49	50-249	250 ve üzeri	
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	0	2	0	0	2
Elektrik ve Elektronik	0	2	0	0	2
Gıda	0	9	0	0	9
İnşaat	2	7	1	0	10
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	0	6	0	0	6
Metal	0	5	0	0	5
Otomotiv	0	1	0	0	1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	1	1	0	0	2

Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	0	2	0	0	2
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	0	0	1	1	2
Toplam	3	35	2	1	41

Tablo 3’de işletmelerin çalışan sayılarına göre sektörel dağılımları verilmiştir. İşletmelerin %85.4’ü 10-49, %7.3’ü 2-9, %4.9’u 50-249, %2.4’ 250 ve üzeri kişi istihdam etmektedir. Gıda, inşaat, kimya petrol lastik ve plastik, metal sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin tamamının 10-49 kişi istihdam ettikleri görülmektedir. 250 ve üzeri kişi istihdam eden işletme sadece tekstil, hazır giyim ve deri sektöründedir.

6.4. İşletmelerin Hukuki Yapıları

Tablo 4: İşletmelerin Hukuki Yapılarına Göre Dağılımı

Sektörler	Çalışan Sayısı			Toplam
	Şahıs İşletmesi	Anonim Şti.	Limited Şti.	
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	0	1	1	2
Elektrik ve Elektronik	1	0	1	2
Gıda	1	3	5	9
İnşaat	0	1	9	10
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	1	3	2	6
Metal	1	1	3	5
Otomotiv	0	1	0	1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	0	1	1	2
Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	0	1	1	2
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	0	0	2	2
Toplam	4	12	25	41

Tablo 4’de işletmelerin hukuki yapılarına göre sektörel dağılımları verilmiştir. İşletmelerin %61’i limited şirket, %29.3’ü anonim şirket %9.7’si şahıs işletmesi türündedir. İşletmeler en çok limited şirket türünde kurulmuşlardır.

6.5. İşletmelerin Faaliyet Çevreleri

Tablo 5: İşletmelerin Faaliyet Çevrelerine Göre Dağılımı

Sektörler	Faaliyet Çevresi				Toplam
	İl Bazında	Bölge Bazında	Ülke Bazında	Uluslararası Bazda	
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	0	1	1	0	2
Elektrik ve Elektronik	0	0	0	2	2

Gıda	3	2	3	1	9
İnşaat	2	6	1	1	10
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	0	5	1	0	6
Metal	0	3	1	1	5
Otomotiv	0	0	0	1	1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	0	1	0	1	2
Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	0	2	0	0	2
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	0	0	1	1	2
Toplam	5	20	8	8	41

Tablo 5’de işletmelerin faaliyet çevrelerine göre sektörel dağılımları verilmiştir. İşletmelerin %48.8’i bölgesel, %19.5’i ulusal, %19.5’i uluslararası bazda ve %12.2’si il bazında faaliyet göstermektedir. Bölgedeki işletmeler en çok bölgesel bazda faaliyet göstermektedir.

6.6. İşletmelerin Kapasite Kullanım Oranları

Tablo 6: İşletmelerin Yıllık Ortalama Kapasite Kullanım Oranlarına Göre Dağılımı

Sektörler	Kapasite Kullanım Oranı				Toplam
	%0-%25	%26-%50	%51-%75	%76-%100	
Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt ürünleri	1	0	0	1	2
Elektrik ve Elektronik	0	0	0	2	2
Gıda	0	4	4	1	9
İnşaat	1	5	4	0	10
Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik	3	2	1	0	6
Metal	0	2	2	1	5
Otomotiv	0	0	0	1	1
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	0	0	1	1	2
Tarım, Avcılık ve Balıkçılık	0	0	2	0	2
Tekstil, Hazır Giyim ve Deri	0	0	0	2	2
Toplam	5	13	14	9	41

Tablo 6’da işletmelerin yıllık ortalama kapasite kullanım oranlarına göre sektörel dağılımları verilmiştir. İşletmeler en çok sırasıyla %34.1’i %51-%75 oranları arasında, %31.7’si %26-%50 oranları arasında, %22’si %76-%100 oranları arasında, %12.2’si %0-%25 oranları arasında kapasitelerini kullanabilmektedirler. Tekstil Hazır Giyim ve Deri, Elektrik ve Elektronik, Otomotiv sektörlerin faaliyet gösteren işletmelerin tamamının %76-%100 kapasite ile

çalışıyor olmaları dikkat çekici bir bulgudur. Bu işletmelerin sipariş üzerine çalıştıkları ve kapasite sorunlarının olmadığı söylenebilir.

6.7. İşletmelerin Kapasite Düşüklük Nedenleri

Tablo7: İşletme Yöneticilerinin Kapasite Düşüklüğü Nedenlerini Değerlendirmelerinin Sektörel Dağılımı

Firma Sayısı	Sektörler										Toplam
	2	2	9	10	6	5	1	2	2	2	
Faktörler/ Sektörler	Ağaç işleri, kağıt ve kağıt ürünleri	Elektrik ve elektronik	Gıda	İnşaat	Kimya, petrol, lastik ve plastik	Metal	Otomotiv	Sağlık ve sosyal hizmetler	Tarım, avcılık ve balıkçılık	Tekstil, hazır giyim ve deri	
İç talep yetersizliği	11	3	38	40	28	17	1	3	9	4	154
Dış talep yetersizliği	2	7	15	15	9	7	1	2	2	8	68
Hammadde-yard. madde teminindeki güçlük	12	5	21	39	27	12	1	5	6	9	137
Üretim maliyetlerinin artması	12	12	51	52	33	28	3	8	9	10	218
Banka kredi maliyetlerinin yüksekliliği	12	12	41	44	34	27	1	8	6	6	191
İthal mallar ile rekabetin artması	5	12	23	20	26	8	2	10	7	7	120
Toplam	54	51	189	210	157	99	9	36	39	44	888
\bar{x}	27	25,5	21	21	21,2	19,8	9	18	19,5	22	21,7

Tablo 7’de işletmelerin kapasite düşüklük nedenlerinin sektörel dağılımları verilmiştir. Katılımcılara işletmelerindeki kapasite düşüklüğünün nedenleri ile ilgili ifadeler yöneltilmiştir. Katılımcılardan bu ifadelere 1 ile 6 arasında bir değer vermeleri istenmiştir. Verilen değerın büyüklüğü ile ifadenin işletme için önemi doğru orantılıdır. Kapasite düşüklüğünün en önemli nedeni 218 puan ile “üretim maliyetlerinin artması” çıkmıştır. Daha sonra sırasıyla; 191 puan ile “banka kredi maliyetlerinin artması”, 154 puan ile “iç talep yetersizliği”, 137 puan ile “hammadde ve yardımcı madde teminindeki güçlük”, 120 puan ile “ithal mallar ile rekabetin artması” ve 68 puan ile “dış talep yetersizliği” nedenleri gelmektedir.

Tablo sektörel bazda incelenmiş ve her sektörden eşit sayıda işletme olmamasından dolayı ortalamalar üzerinden değerlendirilmeler yapılmıştır. En yüksek değerleri $\bar{x}=27$ puan ile “Ağaç İşleri Kağıt ve Kağıt Ürünleri” sektörü, $\bar{x}=25,5$ puan ile “Elektrik ve Elektronik Sektörü”, en düşük değeri ise $\bar{x}=9$ puan ile “Otomotiv” sektörü

vermektedir. Tablo 6'daki otomotiv sektörü işletmesinin ortalama kapasite kullanımı %75-%100 arasındadır. Otomotiv sektörü işletmesinin kapasite problemi olmadığından, kapasiteyi olumsuz etkileyen faktörlerle ilgili değeri ortalamanın ($\bar{x}=21,7$ puan) çok altında $\bar{x}=9$ puan çıkmıştır.

6.8. İşletmelerin Rekabet Avantajını Etkileyen Faktörler

Tablo 8: İşletme Yöneticilerinin Rekabet Avantajını Etkileyen Faktörleri Değerlendirmelerinin Sektörel Dağılımı

	Sektörler/N										Toplam
Firma Sayısı	2	2	9	10	6	5	1	2	2	2	41
Faktörler/Sektörler	Ağaç işleri, kağıt ve kağıt ürünleri	Elektronik ve elektronik	Gıda	İnşaat	Kimya, petrol, lastik ve plastik	Metalsel	Otomotiv	Sağlık ve sosyal hizmetler	Tarım, avcılık ve balıkçılık	Tekstil, hazır giyim ve deri	
Kaliteyi Geliştirme	14	7	53	53	36	25	4	10	12	14	228
Maliyetleri Düşürme	14	11	58	58	34	31	7	8	11	6	238
Ürün Yeniliği	13	10	34	40	26	22	3	12	8	14	182
Süreç Yeniliği	9	6	43	43	28	28	3	8	11	10	189
Pazarlama Yeniliği	13	8	48	53	31	27	7	12	11	10	220
Org. Yenilik	12	12	39	39	28	32	5	13	9	8	197
Teknik Bilgi	12	8	41	53	32	30	6	13	12	14	221
Toplam	87	62	316	339	215	195	35	76	74	76	1475
\bar{x}	43,5	31	35,1	33,9	35,8	39	35	38	37	38	35,98

Tablo 8’de işletmelerin rekabet avantajı elde etmelerinde etkili olan faktörlere verilen değerlere göre sektörel dağılımlar verilmiştir. Katılımcılara, rekabet avantajını etkileyen faktörlere yönelik ifadeler yöneltilmiştir. Katılımcılardan bu ifadelere 1 ile 7 arasında bir değer vermeleri istenmiştir. Verilen değerlerin büyüklüğü ile ifadenin işletme için önemi doğru orantılıdır.

Rekabet avantajını etkileyen en önemli faktör 238 puan ile “malîyetleri düşürme” dir. Daha sonra sırasıyla, 228 puan ile “kaliteyi geliştirme”, 221 puan ile “teknik bilgi”, 220 puan ile “pazarlama yeniliği”, 197 puan ile “organizasyonel yenilik”, 189 puan ile “süreç yeniliği”, 182 puan ile “ürün yeniliği” faktörleri gelmektedir.

Tabloyu sektörlere göre incelediğimizde; her sektörden eşit sayıda işletme olmamasından dolayı ortalamalar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. $\bar{x}=43,5$ puan ile en yüksek değeri “ağaç işleri kağıt ve kağıt ürünleri” sektörü verirken, $\bar{x}=31$ puan ile en düşük değeri “elektrik ve elektronik” sektörü vermektedir.

6.9. OSB’nin Temel Fonksiyonları

Tablo9: Katılımcıların OSB’nin Temel Fonksiyonları Hakkında Değerlendirmeleri

OSB’lerin Temel Fonksiyonları	N	\bar{x}	Sd
Sanayinin az gelişen bölgelerde yaygınlaşmasını sağlar, bölgeler arası dengeli kalkınmaya hizmet eder	41	3,68	,933
Özel sektör yatırımcılarını bölgeye çeker	41	3,58	1,139
Sağlıklı, ucuz ve güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesislerin kurulmasına katkı sağlar	41	3,56	1,073
Sanayinin disiplini edilmesini ve yapılanmasını sağlar	41	3,51	1,051
Şehrin planlı gelişmesine katkı sağlar	41	3,46	1,142
Birbirini tamamlayan ürünleri üreten sanayicilerin bir program dahilinde üretim yapmaları sonucu üretimde verimliliği artırır	41	3,43	1,225
Müşterek artıma tesisleri ile çevre kirliliğini önler	41	3,24	1,240
İşletmelerin gelişimini ve çalışanlara daha iyi ücret verilebilmesini sağlar	41	3,19	1,249
Bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmayı kolaylaştırır	41	3,17	1,181
Tarım alanlarının sanayide kullanılmasına yardım eder	41	3,12	1,187

Tablo 9’da katılımcıların OSB’nin temel fonksiyonlarını değerlendirmeleri verilmiştir. Katılımcılara yöneltilen ifadeler 5’li likert ölçekte “Tamamen katılmıyorum” ile “Tamamen katılıyorum” arasında değerlendirilmiştir. Verilerin ortalama ve standart sapmalarına bakılmış ve ifadeler yorumlanmıştır.

Katılımcılar OSB’lerin temel fonksiyonlarını yerine getirip getirmediğine dair verilen ifadelerden, sanayinin az gelişen bölgelerde yaygınlaşmasını sağlar ve bölgeler arası dengeli kalkınmaya hizmet eder ($\bar{x}=3,68$) ifadesini en önemli fonksiyon olarak görmekte-dirler. Daha sonra sırasıyla, özel sektör yatırımcılarını bölgeye çeker ($\bar{x}=3,58$),

sağlıklı ucuz ve güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesislerin kurulmasına katkı sağlar ($\bar{x}=3,56$), sanayinin disipline edilmesini ve yapılanmasını sağlar ($\bar{x}=3,51$), şehrin planlı gelişmesine katkı sağlar ($\bar{x}=3,46$), birbirini tamamlayan ürünleri üreten sanayicilerin bir program dahilinde üretim yapmaları sonucu üretimde verimliliği artırır ($\bar{x}=3,43$) ifadelerine katılmaktadırlar.

Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önler ($\bar{x}=3,24$), işletmelerin gelişimini ve çalışanlara daha iyi ücret verilebilmesini sağlar ($\bar{x}=3,19$), bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmayı kolaylaştırır ($\bar{x}=3,17$), tarım arazilerinin sanayide kullanılmasına yardım eder ($\bar{x}=3,12$) ifadelerine katılmadıkları belirlenmiştir. Bu bulgular, çalışmamızın temel amacı olan OSB'lerin temel fonksiyonlarını yerine getirip getirmediğini cevaplamaktadır.

6.10. OSB'nin Gelişimini Engelleyen Faktörler

Tablo 10: Katılımcıların OSB'nin Gelişimini Engelleyen Faktörleri Değerlendirmeleri

OSB'lerin Gelişimini Engelleyen Faktörler	N	\bar{x}	Sd
Teşvik uygulamalarının yetersizliği ve bu uygulamaların yol açtığı olumsuzluklar	41	3,75	1,280
Enerji maliyetleri ve altyapı konusunda yaşanan sorunlar	41	3,65	1,276
Birlikte hareket etme duygusunun gelişmemiş olması	41	3,58	1,139
Sanayi bilincinin gelişmemiş olması	41	3,58	1,203
Kamu politikalarındaki yetersizlikler ve olumsuzluklar	41	3,58	1,224
Finansal kaynakların ve insan kaynaklarının kaynak yersizliği	41	3,56	1,162
Sosyal yardımların (eğitim, sağlık, sportif faaliyetler) yetersizliği	41	3,43	1,184
Teknolojik yetersizlikler ve bilişim teknolojilerinin yeterince takip edilememesi	41	3,34	1,174
Bürokratik engeller	41	3,14	1,236
İnsan kaynakları yönünden işlerin yeterince hızlı yürütülememesi	41	2,97	1,234
Kuruluş yeri seçiminde yapılan yanlışlıklar	41	2,68	1,273

Tablo 10'da katılımcıların OSB'lerin gelişimini engelleyen faktörleri değerlendirmeleri verilmiştir. Katılımcılara yöneltilen ifadeler 5'li likert ölçeğinde "Tamamen katılmıyorum" ile "Tamamen katılıyorum" arasında değerlendirilmiştir. Verilerin ortalama ve standart sapmalarına bakılmış ve ifadeler yorumlanmıştır.

Katılımcılar, teşvik uygulamalarının yetersizliği ve bu uygulamaların yol açtığı olumsuzlukları ($\bar{x}=3,75$) OSB'lerin gelişimini engelleyen en önemli faktör olarak görmektedirler. Daha sonra sırasıyla, enerji maliyetleri ve altyapı konusunda yaşanan sorunlar ($\bar{x}=3,65$), birlikte hareket etme duygusunun gelişmemiş olması

($\bar{x}=3,58$), sanayici bilincinin gelişmemiş olması ($\bar{x}=3,58$), kamu politikalarındaki yetersizlikler ve olumsuzluklar ($\bar{x}=3,58$), kaynak yetersizliği ($\bar{x}=3,56$), sosyal yardımların yetersizliği ($\bar{x}=3,43$) ifadelerine katılmaktadırlar.

Teknolojik yetersizlikler ve bilişim teknolojilerinin yeterince takip edilememesi ($\bar{x}= 3,34$), bürokratik engeller ($\bar{x}= 3,14$), işlerin yeterince hızlı yürütülememesi ($\bar{x}=2,97$) ve kuruluş yerinde yapılan yanlışlıklar ($\bar{x}=2,68$) ifadelerine katılmadıkları belirlenmiştir.

Sonuç

Bu çalışma kapsamında, Van OSB’de faaliyet gösteren firma sahipleri/yöneticileri ile yüzyüze görüşmeler yapılarak, anket formları doldurulmuş, firmaların kapasite ve rekabet durumları incelenerek genel bir durum tespiti yapılmış, OSB yönetiminin firma beklentilerini karşılayıp karşılamadığı belirlenmeye çalışılmış ve OSB’nin gelişimini engelleyen faktörler tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırma bulgularına göre; Van OSB’de faaliyet gösteren en köklü işletmeler; gıda, inşaat ve kimya petrol lastik ve plastik sektörlerindedir. Bu işletmelerin çoğunluğu 10-49 kişi istihdam eden küçük işletmelerdir. Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin %85.4’ü küçük işletmedir. Küçük işletmeler piyasadaki değişimlere büyük işletmelere kıyasla daha kısa sürede ve daha az maliyetlerle uyum sağlarlar. Bu durum Van OSB işletmeleri adına bir avantaj sağlamaktadır.

Van OSB’deki işletmelerin %61’i limited şirket, %29.3’ü anonim şirket olmak üzere toplamda %90.3 oranla sermaye şirketleridir. Anonim şirket ve limited şirket Türkiye’de en yaygın görülen şirket türleridir. Türkiye’deki şirketlerin %82’si limited şirket, %13’ü anonim şirkettir (ticaret.gov.tr, erişim tarihi: 04.06.2021). Van OSB’de faaliyet gösteren işletmeler şirket türünde değerlendirildiğinde %90.3’ünün sermaye şirketi olması Türkiye ortalaması olan %95’e yakın bir orandır. Bu oranlar sermayenin tabana yayılması ve riskin dağıtılması açısından olumlu bir göstergedir.

Bölgedeki işletmelerin daha çok yurt içi talebe cevap verdikleri (%12.2’si yerel, %48.8’i bölgesel, %19.5’i ulusal), sınır bölgesinde olmasına rağmen uluslararası alanda faaliyet gösteren işletmelerin oranlarının düşük olması (%19.5’i uluslararası) olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Can vd. (2019: 116)’nin çalışmalarında ulaştığı sonuçlar araştırmamızın sonuçlarını desteklemektedir. Uluslararası ticaretin geliştirilmesi için işletmelerin bilgilendirilmesi, danışmanlık hizmetlerinin artırılması, kanun ve teşviklerin gözden geçirilip işletmelerin ihracata yönlendirilmesi gerekmektedir.

Van OSB’de faaliyet gösteren işletmelerin kapasite kullanım oranları (KKO) ortalama %54.4’tür. Bu oran çalışmanın yapıldığı 2019 yıl sonu itibarıyla Türkiye ortalaması olan %77 (tcmb.gov.tr, erişim tarihi: 03.06.2021)’nin altındadır. İşletmelerin yaklaşık olarak %22’si ancak Türkiye ortalamasına ulaşmakta, geri kalan işletmeler daha düşük kapasitelerde çalışmaktadır. Kapasite düşüklüğünün en önemli nedenleri sırasıyla; “üretim maliyetlerinin artması”, “banka kredi maliyetlerinin artması”, “iç talep yetersizliği”, “hammadde ve yardımcı madde teminindeki güçlükler”, “ithal mallar ile rekabetin artması” ve “dış talep yetersizliği” olarak tespit edilmiştir. KKO’nu olumsuz etkileyen ve en az öneme sahip olan “dış talep yetersizliği” aslında kapasite sorununu ortadan kaldıracak en önemli faktörlerden biridir. İşletmeler ihracat kapasitelerini artırarak pazarlarını genişletebilir, riski dağıtabilir ve kapasitelerini artırabilirler.

Araştırmanın önemli sonuçlarından birisi de rekabet avantajını etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Bu faktörler sırasıyla; maliyetler, kalite, teknik bilgi, pazarlama yeniliği, organizasyonel yenilik, süreç yeniliği ve ürün yeniliğidir. Akyüz vd. (2010: 77) ile Çetin ve Kara (2008: 51)’nin araştırmalarının sonuçları araştırmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Yapılan çalışmalarda en önemli faktör maliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç bize yönetim kademelerinin maliyetler üzerinde yoğunlaştığını ve ortada bir stratejik yönetim bilgisi eksikliği olduğunu göstermektedir. Yöneticiler rekabet üstünlüğünü elde etmede kullanılan farklılaştırma veya odaklanma stratejileri hakkında bilgilendirilmeli ve yöneticilerin bu yönde stratejiler geliştirerek rekabet üstünlüğünü sağlayabilecekleri farkındalığı oluşturulmalıdır.

Rekabet avantajını etkileyen faktörler sektörel bazda incelendiğinde, ağaç işleri, kağıt ve kağıt ürünleri sektörünün en yüksek ortalamaya, elektrik ve elektronik sektörünün en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Sektörlerin rekabet faktörlerinden etkilenme derecelerinin birbirinden farklı olması üretilen ürünün özelliğine bağlı olarak değişmektedir. Mobilya ürünleri gibi ürünlerin modasının hızlı değişmesi, beğenmeli mallardan olması ve teknik bilgiler içermesi ortalamanın yüksek çıkmasının başlıca sebeplerindedir. Elektrik ve elektronik sektöründe standardizasyon ve ürün kalitesi önemli etkenlerdir. Elektrik ve elektronik sektöründeki işletmelerin kapasite düşüklüğü sorunu bulunmadığı Tablo 6’daki verilerden anlaşılmaktadır (KKO %76-%100 arası). Yapılan yüzyüze görüşmelerden de sektördeki işletmelerin sipariş yöntemi ile çalıştıkları ve iş bağlantılarının sağlam olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın temel amaçlarından biri olan Van OSB'nin temel fonksiyonlarının ve OSB'nin gelişimini engelleyen faktörlerin belirlenmesi için elde edilen bulgular ışığında şu tespitler yapılmıştır:

Van OSB; müşterek arıtma tesislerinin kurulması ile çevre kirliliğinin önlenmesi, işletmelerin gelişimini sağlama ve çalışanlara daha iyi ücret verilebilmesi, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanma imkanlarının sunulması, tarım arazilerinin sanayide kullanılmasının sağlanması fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememektedir. Bu olumsuz yönlerine rağmen, sanayinin az gelişen bölgelerde yaygınlaşmasını sağlayan ve bölgeler arası dengeli kalkınmaya hizmet eden, özel sektör yatırımcılarını bölgeye çeken, sağlıklı ucuz ve güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesislerin kurulmasına katkı sağlayan, sanayinin disipline edilmesini ve yapılanmasını sağlayan, şehrin planlı gelişmesine katkı sağlayan, birbirini tamamlayan ürünleri üreten sanayicilerin bir program dahilinde üretim yapmaları sonucu üretimde verimliliği artıran etkin bir OSB'dir. Dursun (2019: 823)'un çalışmasının sonuçları araştırmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Van OSB'nin gelişimini engelleyen faktörler sırasıyla, teşvik uygulamalarının yetersizliği ve bu uygulamaların yol açtığı olumsuzluklar, enerji maliyetleri ve altyapı konusunda yaşanan sorunlar, birlikte hareket etme duygusunun gelişmemiş olması, sanayici bilincinin gelişmemiş olması, kamu politikalarındaki yetersizlikler ve olumsuzluklar, kaynak yetersizliği, sosyal yardımların yetersizliği olarak belirlenmiştir. İşletmelerin kullandığı teknoloji, bürokrasi, OSB yönetiminin görevlerini zamanında yerine getirmesi ve kuruluş yeri seçiminin OSB gelişiminde olumsuz bir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmamızın bazı kısıtları bulunmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü alanda endüstrinin fazla gelişmemiş olması, firma sayısının azlığı ve ekonomik koşullarının değişkenliği birer kısıt olarak görülmeli ve araştırma sonuçları genellenmemelidir. Gelecek çalışmalar için; açık uçlu sorular kullanılmasının, mülakat yöntemi ile daha özgün bilgilere ulaşılmasının daha faydalı olacağı öngörülmektedir.

Kaynakça

Akyüz, K.C., Gedik, T. Ve Akyüz İ. (2010). Trabzon Arsin OSB'de Yer Alan İşletmelerin Rekabet Stratejileri ve Kalite Anlayışları. *International Journal of Economic and Administrative Studies* 2 (4), 65-82.

- Can, A., Karakoç, F. ve Çelik, M. (2019). Van Sanayisinin Durumu. *Verimlilik Dergisi* 2019/2, 95-117.
- Çelik, N. ve Okur Dinçsoy, M. (2019). Kalkınma ve Organize Sanayi Bölgeleri: Edirne OSB Üzerine Bir Araştırma. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 28-45.
- Çetin, M. ve Kara, M. (2008). Bir Kalkınma Aracı Olarak “Organize Sanayi Bölgeleri”. Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, 49-68.
- Çevik, O. ve Yiğit, A. M., (2009), İşçilerin Sosyal ve Çalışma Hayatlarına Dair Bir Araştırma: Amasya Organize Sanayi Bölgesi Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 25, 222-223.
- Dağlar, H. (2015). Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi* 5(2), 615-628.
- Doğan, H. ve Doğan, A. (2020). Organize Sanayi Bölgelerinin Sivas İli Ekonomisine Etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 217-241.
- Dursun, M. (2019). Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresinde Yer Alan Organize Sanayi Bölgelerinin Etkinlik Değerlendirmesi. *GUFBED* 9(4) 816-824.
- Eyuboğlu, D., (2005), 2000’li Yıllarda Organize Sanayi Bölgelerimiz. *Verimlilik Dergisi*, 2005/ 3, Milli Prodüktivite Merkezi, 53-55.
- Hu, J.L., Han, T.F., Yeh, F.Y. ve Lu, C.L., (2010). Efficiency of Science and Technology Industrial Parks in China. *Journal of Management Research*, 10(3), 151-166.
- Koç, S. ve Bulmuş, C. (2014). Organize Sanayi Bölgelerinin Bölge Ekonomilerindeki Etkinliklerinin Karşılaştırılması: Kayseri ve Sivas Örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 177-215.
- Liu, W., Tian, J., Chen, L., Lu, W. ve Gao Y., (2015). Environmental Performance Analysis of Co-Industrial Parks in China: A Data Envelopment Analysis Approach. *Journal of Industrial Ecology*, 19(6), 1070-1081.
- Öcal, Fatih Mehmet, (2009). Konya Organize Sanayi Bölgeleri’nde Faaliyet Gösteren Firmaların Sahiplerinin Sosyo-Kültürel Açından İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 12 (1-2), 231-248.
- Örnek Özden, E., (2016). Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgelerini Yeniden Kurgulamak. *MEGARON* 11(1), 106-124.

- Pekkaya, M. ve Aslan, B., (2018). OSB Yer Seçiminde Dikkate Alınan Kriter Önem Derecelerinin Ve Kriterler Arası Etkileşimin Belirlenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi (UIİİD-IJEAS)*, (18. EYİ Özel Sayısı), 293-308.
- Rosenthal, S.S. ve Strange, W. C. (2003). Geography, Industrial Organization and Agglomeration. *The Review of Economics and Statistics*, 85/2, 377-393.
- Saikku, L. (2006). Eco - Industrial Parks a Background Report for the Eco-Industrial Park Project at Rantasalmi. *Research Institute for Social Sciences University of Tampere*, Finland. Publications of Regional Council Of Etela-Savo.
- Şahin, A., Şahin, M. ve Gürbüz, M. (2016). Kahramanmaraş Organize Sanayi Bölgesi'nin Çevresindeki Yerleşmelere Olan Etkileri. *Türk Coğrafya Dergisi* 66, 71-81.
- Yıldırım Özcan, K. (2020). Büyüme Kutupları Teorisi Bağlamında Türkiye'deki OSB'lerin Tarihsel Gelişimi İle Fiziksel ve Ekonomik Özellikleri. *Verimlilik Dergisi*, 2020 (1), T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını.
- https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/#collapse_21
(Erişim Tarihi: 12.03.2021)
- <https://osbuk.org/wp-content/uploads/2021/03/osblist8mart.pdf>
(Erişim Tarihi: 12.03.2021)
- http://www.bosb.org.tr/bosb-sayfa-10-bosbnin_kurulusu.html (Erişim Tarihi: 12.03.2021)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4562.pdf> (Erişim Tarihi: 12.03.2021)
- <http://tcmb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 03.06.2021)
- https://ticaret.gov.tr/data/5d3e935313b87607d8feeffc/rehber_Tr.pdf
(Erişim Tarihi: 04.06.2021)
- <http://vanosb.org.tr/shf/10/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 12.03.2021)

Ek Beyan

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.